

İNGİLTERE'DE LİSANSÜSTÜ ÖĞRETİM

*Binali TUNÇ

Özet

Bu çalışmada İngiltere eğitim sistemi, zorunlu öğretimden yükseköğretime kadar olan düzeylerde genel olarak tanıtılmış, sistemin işleyişi hakkında bilgiler verilmiştir. Bunu izleyen bölümde, çalışmanın asıl konusu olan lisansüstü öğretim sisteminin yapısı, işleyişi, öğrenci durumu, akademik derecelendirme sistemi, danışmanlık hizmetleri, akademik personelin durumu ve yükseköğretimin finansman kaynaklarına yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: İngiltere'de eğitim, lisansüstü öğretim

Abstract

In this article, The British Education system is described from compulsory education to higher education, and there is some information about how to process working. Then, in the following section, postgraduate education, which the main aim of this study, was explained in point of structure, process, students, academical title system, academical staff, supervision, and funding

Key words: British Education System, postgraduate education.

Giriş

İngiltere eğitim sistemi karmaşık bir yapıya sahiptir. Bunda ülkenin sanayileşmiş ve modernleşmiş sosyo-politik yapısı kadar, yüzlerce yıllık birikimi de etkili olmaktadır.

İngiltere eğitim sisteminde ilkökul, ortaokul ve lise gibi kavramlar yoktur. Zorunlu öğretim 6 yaşında başlar, 16 yaşında sona erer. İngiltere'de kamu ve özel olmak üzere iki farklı eğitim sistemi vardır.

* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Yönetimi, Teftişi, Ekonomisi ve Planlaması ABD.

BÖLÜM I

İNGİLTERE EĞİTİM SİSTEMİ'NDE ÖĞRETİM DÜZEYLERİ

Bu bölümde, çalışmanın asıl konusu olan lisansüstü öğretime geçmeden önce İngiltere'deki öğretim düzeyleri genel yönleriyle betimlenmiştir.

İngiltere'de 5-16 yaşları arasında her çocuk örgün eğitime devam etmek zorundadır (Şekil 1). Bu yaşlar dışında kalan dönemlerde, birey öğrenimine devam etme konusunda özgürdür. Onaltı yaşına kadar öğrenimine devam eden birey yükseköğretim veya ileri eğitim türlerinden birine devam edebilir. İleri eğitim, yükseköğretime gitmeyen bireylere temel bir mesleki beceri kazandırmayı amaçlar. Yükseköğretime başlama yaşı 18'dir. Birey 16-18 yaşları arasında, yükseköğretime girişte zorunlu olan yeterlik düzeylerine hazırlanır. Bunların içinde en yagın olanı 'A-derecesi'dir (A-level).

İngiltere’de kamu ve özel öğretimin, eğitim düzeylerine göre hangi yaş gruplarını kapsadığı Şekil 1’de yer almaktadır.

Kaynak: hefce.ac.uk

Şekil 1. İngiltere Eğitim Sistemi

Yaş	3	4-5	11-12	16	18-19	25+
Kamu Kesimi	Okulöncesi Eğitim	Okul Eğitimi	Zorunlu Eğitim	İleri Eğitim	Yükseköğretim	
Özel Kesim	Okulöncesi Eğitim	Okul Eğitimi	Zorunlu Eğitim	İleri Eğitim	Yükseköğretim	
	3	6-7	13	16	18-19	25+

İngiltere’de ulusal program uygulanır. Devlet okullarında, çocukların eğitimlerindeki her aşamada öğrenmeleri gereken en az düzeyi bildiren ulusal programın uygulanması zorunludur. Özel okullar bu programı uygulamak zorunda değildir, ancak uygulamada çoğu özel okul ulusal programa uyar (hefce.ac.uk).

Buckingham Üniversitesi hariç bütün üniversitelerin devlet üniversitesi olmasına karşın öğrenciler öğrenim harcı ödemek zorundadırlar. Anne-babası İngiltere vatandaşı olmayan çocuklar ilk ve orta dereceli devlet okullarına (primary ve secondary schools) kabul edilmediğinden 18 yaşın altındaki yabancı öğrencilerin çoğu özel okullara devam etmektedir (hefce.ac.uk).

Okulöncesi Eğitim

Okulöncesi eğitim iki ile beş yaş arasındaki çocukları kapsamaktadır. Son gerçekleştirilen ulusal eğitim planında, okulöncesi eğitimin niteliğini yükselterek, tüm 4 yaşındaki çocukları, haftanın beş günü sabah veya öğleden sonra yarı zamanlı (part-time) okullara veya merkezlere yerleştirme hedefi yer almaktadır (hefce.ac.uk).

Zorunlu Öğretim

İngiltere’de zorunlu öğretim beş yaşında başlar ve 16 yaşına kadar devam eder. Yerel eğitim birimleri, tüm çocukları beşinci yaş günlerinden sonraki dönemde okula almakla yükümlüdürler (hefce.ac.uk).

İlköğretim

Yapı: İlkokullar, anaokulu ve küçük okullar (junior schools) olmak üzere iki dereceye ayrılmaktadır. Anaokulları 5-7 yaş grubu, küçük okullar ise 7-11 yaş grubu çocuklarının devam ettiği okullardır. İlköğretim, anaokulu ve küçük okulları birlikte kapsamaktadır (hefce.ac.uk). Küçük okullar, programların içeriği ve kapsadığı yaş grubu bakımından Türkiye eğitim sistemindeki ilkokul düzeyine benzerdir.

Sınıf Büyüklükleri: Ulusal eğitim planında 5-7 yaş grubundaki çocuklar için sınıf mevcudu 30 ve altı olarak hedeflenmektedir (hefce.ac.uk).

Test Hedefleri (Test targets): İngiltere eğitim sisteminde, belli dönemlerde çocukların program hedeflerine ne derecede ulaştıklarını belirlemek amacıyla çeşitli testler uygulanmaktadır. Son yapılan ulusal eğitim planında, 11 yaş çağ nüfusunun % 80’nin bu yaş için hedeflenen düzeye gelmesi beklenmektedir (hefce.ac.uk).

Ortaöğretim

İngiltere'deki resmi ortaöğretim kurumlarında programların çeşitliliği giderek artmaktadır. “Çok Amaçlı Okullar (comprehensive schools)”, “Yol Gösterici-Yönlendirici Okullar (beacon schools)”, “Özel Programlı Okullar (specialist schools)” ve eğitimin yetersiz olduğu bölgelerde “Uygulama Alanları (action zones)” bulunmaktadır (hefce.ac.uk). Çok Amaçlı Okullar Türkiye'deki Çok Amaçlı Okullara denktir. Yol Gösterici-Yönlendirici Okullar ise birçok uygulamanın olduğu, programların çeşitli olduğu, yeni programların denendiği ve eğitim standartlarının yükseltilmeye çalışıldığı okullardır. Türkiye'deki Pilot Bölge Okulları bu türden okullardır. Uygulama Alanları ise örgün eğitimin yetersiz olduğu bölgelerde örgün eğitime devam edemeyen bireylere mesleki becerilerin kazandırılmaya çalışıldığı, Türkiye'deki Halk Eğitimi Merkezleri tarzı eğitim kurumlarıdır.

Şubat 2001'de toplam 3500 okulda 3.000.000 öğrenci bulunmaktadır. Bunların % 87'si çok amaçlı (comprehensive) okullara devam etmektedir. Çok amaçlı okullar dil, teknoloji, spor ve sanat alanlarında ileri düzeyde eğitim vermektedirler. 2001 yılı ile birlikte, “işletme (business), girişimcilik (enterprise), fen bilimleri-teknolojik bilimler (science) ve mühendislik (engineering)” alanlarına öncelik verilmesi öngörülmüştür. 2006 yılına kadar tüm ortaöğretim kurumlarının yarısının çok amaçlı okula dönüştürülmesi hedeflenmektedir. Özellikle, performans düşüklüğü olan ortaöğretim kurumlarına fazladan kaynak aktarılarak geliştirilmesi benimsenmiştir (hefce.ac.uk).

Onaltı yaşında bütün öğrenciler bir sonraki aşamada izleyecekleri öğretim ya da mesleki eğitim yolunu belirleyecek GCSE sınavlarına girerler. Bu karar noktasında “akademik, mesleki ve orta” olmak üzere üç farklı seçenek bulunmaktadır (hurriyet.com.tr).

1-Akademik Seçenek: Bu yolu seçen öğrenciler üniversiteye veya yüksekokula diploma derecesi almak için giderler.

Temel (Foundation) Kursları: “Temel ya da hazırlık kursları” olarak ifade edebilecek “foundation” kursları, gerekli yeterliğe sahip olmayan öğrencilerin üniversite öğretimine devam etmelerine olanak sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Bu kursların bazıları işletme, hukuk, mühendislik ya da elektronik gibi özel programlara, bazıları da genel toplumsal bilimler gibi bir programa giriş içindir.

Giriş (Access) Kursu: “A level” derecesinin dengi bir program olan “Access”in temel özelliği; öğrencinin eğitimine başlarken seçeceği bir üniversitedeki bölüme, bir yıllık eğitim sonucunda başarılı olması halinde doğrudan girebilmesidir.

2- Mesleki Seçenek: Bu yolu seçenler, belli bir iş alanında bilgi ve becerisini geliştirmek isteyen ve bu alanda yeterlik sahibi olarak kursu bitirdiklerinde bir işe girmeyi düşünen öğrencilerdir.

Burada devreye giren “İleri Eğitim”, zorunlu eğitimin bittiği 16 yaşından sonra verilen mesleki eğitimidir. 16 yaşını bitirip zorunlu eğitimin sonuna gelen öğrenciler, okuldan ayrılacakları gibi ileri eğitim kurumlarına (Further Education Institution FE) devam ederek mesleki eğitim de alabilirler. İleri eğitim kurumlarındaki kurslar iş yaşamına girişte gerekli olan mesleki becerileri edinmek isteyen öğrencilere göre düzenlenmiştir. İsteyenler bu düzey eğitimden sonra yükseköğretime geçebilirler.

3- Orta Yol: Burada izlenecek program genellikle iki yıl sürer ve öğrencinin diploma derecesi almak için bir üniversiteye ya da yüksekokula veya bir işe girmesini sağlar.

A-Level (Advanced Level): Bu kurslar İngiliz üniversitelerine ya da yüksekokullarına girişte en çok kullanılan giriş standardıdır. Öğrenciler bu kurs sınavlarına genellikle yükseköğrenim görmek istedikleri konuyla ilgili iki üç konuda birden girerler. Normalde iki yıl süren A-Level kursları bazı yerlerde verilen yoğun kurslarda bir yılda da tamamlanabilir.

Yükseköğretim

Yükseköğretim sistemi, ön lisans (undergraduate), lisans (graduate) ve yüksek lisans-doktora (master-postgraduate) şeklinde ayrılmaktadır. Lisans eğitimi normal olarak üç yıl devam etmektedir. Yüksek lisans programları ise çoğunlukla 12 aylıktır. Doktora ise en az üç yıl sürmektedir.

Yükseköğretim tür ve düzeyleri sonunda elde edilen çeşitli mezuniyet dereceleri Çizelge 1'de yer almaktadır.

Çizelge 1-Yükseköğretimdeki Mezuniyet Dereceleri Kaynak: hefce.ac.uk

Lisans Dereceleri	Lisansüstü Dereceleri
<p>Mesleki dereceler</p> <ul style="list-style-type: none"> HND-Yüksek ulusal diploma HNC-Yüksek ulusal sertifika Temel derece (Foundation degrees) <p>Birinci dereceler</p> <ul style="list-style-type: none"> BA-Sanat lisans mezunu BSc-Bilim lisans mezunu BEd-Eğitim lisans mezunu Beng-Mühendislik lisans mezunu LLB-Hukuk lisans mezunu MB-Eczacılık lisans mezunu 	<p>Diploma ve sertifikalar</p> <ul style="list-style-type: none"> PGDip-Lisansüstü diploması PGCert-Lisansüstü sertifikası PGCE-Eğitimde lisansüstü sertifika DipSW-Sosyal çalışma diploması <p>Yüksek lisans dereceleri</p> <ul style="list-style-type: none"> MA-Sanat MSc-Fen bilimleri yüksek lisansı MBA-İşletme yüksek lisansı LLM-Hukuk yüksek lisansı MPhil-Felsefe yüksek lisansı <p>Doktora</p> <ul style="list-style-type: none"> PhD-Felsefe doktoru

Lisansüstü öğretim dereceleri geleneksel olarak araştırma (research-pgr) (Türkiye'deki karşılığı tezli programlar) ve öğretim (taught-pgt) (Türkiye'deki karşılığı tezsiz programlar) olarak sınıflandırılmaktadır. Son zamanlarda araştırma içerikli lisansüstü öğretime (pgr) daha fazla ağırlık verilmesine karşın, öğretim içerikli lisansüstü öğretim (pgt) öğrenci sayısı çoğunluğu oluşturmaktadır (hefce.ac.uk).

Geçmişte lisansüstü öğretim dereceleri, yüksek derece (higher degree) ve yüksek diploma (higher diploma) olarak adlandırılırken, son yıllardaki düzenleme daha ayrıntılı ve mezuniyet dereceleri çeşitlidir. Tezli programlarda doktora ve araştırma yüksek lisansı öncelikli, önemli derecelerdir. Tezsiz programlar, tezli programlara göre daha çeşitli ve hızlı değişmektedir (hefce.ac.uk).

Lisans Öğretimi

Yükseköğretim yapmak isteyenler, olağanüstü çeşitlilikteki eğitim kurumlarında öğrenim görebilirler. Bunlar; yerleşik tarihi üniversiteler; 1992'de üniversiteye dönüştürülen, mesleki kurslarda uzmanlaşmış büyük kurumlar olan eski politeknikler; genellikle küçük ve belli konularda uzmanlaşmış yüksekokullar ya da yükseköğretim enstitüleridir. Çeşitli derece ve diploma kursları veren 96 üniversite ve 50 üniversiteye bağlı yüksekokul bulunmaktadır. On yıl önce sekizdebir olan yirmibir yaşın altındaki İngiliz nüfusunun üniversiteye devam oranı bugün üçtebire kadar yükselmiştir. İngiliz üniversitelerine girişte kullanılan ölçütler; A-Level, AS-Levels, Uluslararası Bakalorya ve GNVQ'dan uygun ve yeterli puanı almış olmaktadır (hurriyet.com.tr).

Eğitim Yöntemleri: Eğitim konuları dersler, seminerler ve (ya) teke tek görüşmeler biçiminde öğrencilere sunulmaktadır (npg.gov.uk).

Dersler: Öğretim görevlileri tarafından genişçe bir lisans öğrencisi kümesine verilir.

Seminerler: Seminerler küçük bir öğrenci kümesinin, dersi veren öğretim görevlisi ile toplanıp konunun ayrıntılarını görüştüğü toplantılardır. Bu toplantılar öğrencilere öğretim görevlilerini yakından tanıma, öğretim görevlilerine de öğrencilerle tek tek ilgilenme olanağı sağlar.

Teke tek görüşmeler: Bu görüşmelerde bir ya da iki öğrenci öğretim görevlisi ile görüşerek çalışmalarını genişletme ve gözden geçirme olanağına kavuşurlar.

Değerlendirme Yöntemleri: Değerlendirme yöntemleri farklı öğretim ve öğrenim tarzlarını yansıtır.

Yazılı sınavlar: Her yılın sonunda ya da yalnızca son yılda yapılan sınavlardır.

Tez: Özgün araştırmaya dayalı yazılı tez.

Sözlü değerlendirme: Seminerlerde ve teke tek görüşmelerde yapılan sözlü katılım.

LİSANSÜSTÜ ÖĞRETİM

İngiltere’de her bireyin beklenti ve gereksinmelerine uyacak binlerce çeşit akademik program bulunmaktadır. Böylelikle, öğrenci kendisine en uygun programı seçebilmektedir. Her öğretim düzeyinde yeni bir işleyiş, yeni fırsatlar, yeni testler-sınavlar bulunmaktadır. Bireyler, bu kadar çeşitlilik içinde doğru seçim yapabilmek için eğitim programını seçmeden önce geniş ve kapsamlı bir ön araştırma yapmalıdırlar.

Lisansüstü Öğretimin Amaçları

İngiltere’de lisansüstü öğretimin genel amaçları aşağıdaki gibidir (npg.gov.uk):

- Lisansüstü öğretim, kamu ve özel sektörün gereksinimlerini karşılamayı hedefler. Birey düzeyinde, lisansüstü öğretim, bireyin düşünce ve anlayışını geliştirir, yeni beceriler ve bilgiler kazanmasını sağlar, entelektüel ve kültürel yaklaşımlarını geliştirir. Tüm bunların anlamı, yaşamı zenginleştirerek bireysel doyumu arttırmaktır.
- Toplum açısından, lisansüstü öğretim, gönencin (refahın) arttırılmasında doğrudan etkilidir. Lisansüstü öğretim, kendi alanlarında öncü ve yaratıcı bireylerin yetiştirilmesinde ayrıca ülkenin ilerlemesini sağlayan araştırmaların yapılmasını sağlar. Lisansüstü öğretim yüksek nitelikli bireyler aracılığıyla, sanayinin ve ekonominin gereksinim duyduğu entelektüel sermayenin oluşturulmasını sağlar. Ayrıca nitelikli işgücünün yaptığı araştırmalar teknolojik gelişimi hızlandırır.
- Lisansüstü öğretim bireysel gelişmeyi sağlayarak, toplumdaki entelektüel sermayenin gelişmesine katkıda bulunur. Tüm yüksek nitelikli bireyler toplumun sadece ekonomik gelişimine katkıda bulunmaz, aynı zamanda estetik yönünü geliştirerek sanatsal ve insani değerlerin gelişimine katkıda bulunur.
- Lisansüstü öğretim başka bir yönden de hayat kalitesinin gelişimine katkıda bulunur. Düşünsel boyutu gelişmiş, sofistike bir toplum, tüketimde yüksek nitelik ve parasının karşılığını arayarak kamu ve özel hizmetlerin gelişimine katkıda bulunur.
- Lisansüstü öğretim, kamu ve özel sektörde çalışanları eğiterek bu alanların gelişimine katkıda bulunur. Bu düzey eğitimde, bireylere ileri düzeyde beceri ve anlayış kazandırılır. Lisansüstü öğretimle, öğretim elemanı kadrosu yetiştirilir.
- Lisansüstü öğretim bireylere yeterlikler kazandırarak işe girmelerine ve iş ortamlarını geliştirerek daha fazla doyum almalarını sağlar.

Lisansüstü Öğretim Öğrenci Durumu

Lisansüstü öğretimdeki öğrenciler yüksek lisans ve doktora programlarına kayıtlı öğrencilerden oluşmaktadır. Bu sayıya araştırmalı ve tezsiz programlarda tam zamanlı (full-time) veya yarı zamanlı (part-time) öğrenciler dahildir.

Lisansüstü öğretim devam açısından genelde yarı zamanlı (part-time) ve tam zamanlı (full-time) olmak üzere iki türdür. Yarı zamanlı öğretim, tezsiz programların % 83’ünü oluşturmaktadır. Tezsiz programlardaki öğrencilerin seçtiği konular daha çok kendi iş alanlarıyla ilgilidir ve bu programlardaki öğrencilerin büyük kısmı çalışmaktadır. Lisansüstü öğretim öğrencilerinin öğretim durumlarına ve geldikleri bölgelere göre dağılımları çizelge 2’de yer almaktadır.

Çizelge 2- Yükseköğretimdeki Öğrencilerin Öğretim Durumları ve Geldikleri Ülkelere Göre Dağılımı (2000-2001)

Öğretim düzeyi	Öğrenci Sayısı
İngiltere	1.759.760
Lisansüstü araştırmalı (Pgr)	69.600
Lisansüstü araştırmaz (Pgt)	267.735

Birinci derece (First degree-Grad.)	922.480
Diğer önlisans (Other und.)	499.945
Avrupa ülkeleri vatandaşı	94.570
Lisansüstü araştırmalı (Pgr)	11.925
Lisansüstü araştırmaz (Pgt)	26.750
Birinci derece (First degree-Grad.)	46.805
Diğer önlisans (Other und.)	9.090
Diğer ülke vatandaşları	110.900
Lisansüstü araştırmalı (Pgr)	25.645
Lisansüstü araştırmaz (Pgt)	47.035
Birinci derece (First degree-Grad.)	48.600
Diğer önlisans (Other und.)	15.010
Toplam	1.990.625

Kaynak:hefce.ac.uk

2000-2001 öğretim yılında İngiltere'deki toplam yükseköğretim öğrenci sayısı 1.990.625'dir. Bunların 1.759.760'ı İngiltere yurttaşı, diğerleri yabancı uyruklu öğrencilerdir. İngiltere yurttaşı olan yükseköğretim öğrencilerinin 1.422.425'i lisans, 337.335'i ise lisansüstü öğretim programlarında bulunmaktadır. Lisansüstü öğretim öğrencilerinin ise 267.635'i öğretim (tezsiz) programlara, 69.600'ü ise araştırmalı (tezli) programlara devam etmektedir. Yabancı uyruklu öğrencilerin toplamı 235.860'tır. Bunların 94.575'i Avrupa ülkelerinin, 141.285'i Avrupa dışındaki ülkelerin yurttaşlarıdır. Avrupa ülkelerinden gelen öğrencilerin 38.675'i lisansüstü öğretim, 55.985'i ise lisans eğitimi yapmaktadır. Avrupa ülkeleri dışından gelen öğrencilerin yarısından fazlası lisansüstü öğretim yapmaktadır. Yine bunların yaklaşık üçtebiri araştırmalı programlarda, üçteikisi ise öğretim programlarında bulunmaktadır (Çizelge 2).

Lisansüstü öğretim öğrencileri tarafından seçilen programlar genellikle kendi çalışma alanlarıyla ilgilidir. Yarı zamanlı öğrenci kümesinin % 31'i "İşletme" (business) ve "Yönetim" (management) programlarında bulunmaktadır. Tezli programlarda ise daha çok fen bilimleri ağırlıktadır. Bunların sayısı 18.000'dir ve toplam tezli lisansüstü öğretim öğrencilerinin % 29'unu oluşturmaktadır. Bunu % 20 ile "Mühendislik" (10.300), % 15 ile "Beşeri Bilimler" (8.000) ve % 10 "Sosyal Bilimler" (6.000) izlemektedir.

Lisansüstü Öğretim Mezuniyet Dereceleme Sistemi

Lisansüstü öğretim dereceleme sistemi çok çeşitlidir. Bunlar, sertifika, diploma, yüksek lisans derecesi, araştırma derecesi, lisansüstü öğretim diplomasıdır.

Tezsiz Lisansüstü Öğretim (Lisans sonrası kurslar): Lisansüstü öğretim kursları, yüksek lisans, diploma ve sertifika dereceleri vermektedir. Yüksek lisans derecesi almak için öğrencilerin bitirme tezlerini konferans, seminer veya sınıfta sunu biçiminde hazırlayıp sunmaları gerekir. Bu kurslarda öğrenci çalışmaları, sınavlar veya uygulamalar (projeler) veya her ikisi birlikte değerlendirilir.

Bazı diploma veya sertifika programları yalnızca derslerden oluşmaktadır. Bunlarda bitirme tezi bulunmamaktadır. Ayrıca kimi kurslar yüksek lisans programını tanıyabilmektedir. Bu program, Türkiye'deki tezsiz yüksek lisans programında öğrenim görenlerin tezli yüksek lisans programına geçişine benzerdir.

Araştırma Derecesi (Research degrees): Araştırma derecesi, bir araştırma sürecini tamamlayan ve sonunda bir tez sunan öğrencilere verilmektedir. Türkiye'deki tezli lisansüstü öğretim programlarıyla aynıdır. En yaygın mezuniyet dereceleri; Felsefe Yüksek Lisansı (Master of Philosophy-MPhil) ve Felsefe Doktoru'dur (Doctor of Philosophy -PhD or DPhil). Yüksek lisans felsefe derecesi alan bireyin kendi alanında kuramsal temele hakim olması beklenmekte, felsefe doktoru derecesi almış bireyin ise daha üst düzeye ulaşarak alanı ile ilgili eleştirel bakış yeterliği kazanmış olması ve bir paradigma benimsemiş olması beklenmektedir. Aynı zamanda bir çok enstitüde, öğrenciye öğretiminin bir bölümünde kendi ülkesinde, bir bölümünde İngiltere'de kalma olanağı tanınmaktadır. Bütünleştirilmiş lisansüstü öğretim programları, araştırma öğrencilerinin kendi ülkesi ile ilgili bir araştırma yapabilmesine ve harcamalarını azaltmasına olanak tanımaktadır.

Lisansüstü Öğretim Diploması: Diploma programının amacı öğrenciye profesyonel bir yeterlik derecesi kazandırmaktır. Lisansüstü diploma programları bir yıl sürelidir ve ders alma esasına dayanır.

Yüksek Lisans Derecesi: Toplumsal bilimler yüksek lisans derecesi veya fen bilimleri yüksek lisans derecesi (MA, MSc) olarak bilinen ve bir yıl süren bu çalışma, ders alma yöntemi ve araştırma ya da ikisi birden kullanılarak yürütülür. Çoğunlukla ders almaya dayalı bir yüksek lisans derecesini, doktora düzeyinde özgün bir araştırma izler.

Akademik Yıl

Akademik yıl genellikle Eylül ya da Ekim aylarında başlamasına karşın öğrencilerin kabul edilebileceği farklı tarihler bulunmaktadır.

Eylül-Aralık : 3-4 hafta yeni yıl tatili

Ocak-Nisan : 3-4 haftalık tatil

Mayıs-Haziran: Lisansüstü öğretimi bitirme sınavları

Temmuz-Eylül: Bitirme tezi

Akademik Dereceler Sistemi

İngiltere'de doktora öğretimi iki düzeydedir. İlk doktora derecesi PhD veya DPhil (Doctor of Philosophy) olarak adlandırılır. Kimi programlarda ders dönemi olmadığından, öğrenci ders için zaman kaybetmeden öğrenimini daha kısa zamanda bitirebilmektedir. Bu modelde, ders almadan bir araştırma projesi gerçekleştirerek PhD derecesi almak, en az üç yıl sürmektedir. Bu tür programlarda gereksinim duyulduğunda araştırma eğitimi verilmektedir. Bunun anlamı öğrenci bu programlara başvurmadan önce araştırma konusuna iyice odaklanmalıdır. Araştırma alanı belirlendikten sonra, araştırma önerisiyle birlikte başvuru yapılmaktadır. Başvuru formuyla birlikte araştırmacının, araştırma konusuyla ilgili ne tür çalışmalar ve taramalar yaptığına dair bir rapor (bibliyografya) sunması gerekmektedir. Bu nokta PhD derecesinin alınması açısından önemlidir. Çünkü PhD araştırmasının, ilgili alana özgün katkıda bulunması beklenmektedir. PhD programının diğer ülkelerden kısa olması, yabancı öğrencilerin ilgisini bu programlara çekmektedir (niss.ac.uk).

PhD'ye başvurmak isteyip henüz PhD araştırma konusuna yeterince odaklanmamış bireylere araştırma yüksek lisansı (MPhil) önerilmektedir. MPhil programı iki yıl sürmektedir. İlk dokuz ay, bir yıllık tezsiz programlara benzemektedir. Bununla birlikte araştırma önerisi geliştirmek için danışmanla daha fazla görüşme yapılmaktadır. Dokuz ayın sonunda öğrenci PhD programına geçebilir veya MPhil'e devam eder. MPhil derecesi için 15 aylık araştırma çalışmasının başarıyla gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Diğer bir PhD alternatifi DBA (Doctor of Business Administration) ve Ed.D'dir (Doctor of Education). Bu programlar giderek yaygınlaşmaktadır. Üç yıl süren bu programlarda yeterli ders hazırlık aşamasını uzun bir araştırma projesi izlemektedir (niss.ac.uk).

Yüksek Doktora Derecesi (Second doctor's degree): İngiltere'de en yüksek akademik derece olan yüksek doktora derecesi, üniversitelerce, bilim ve öğrenmeye özgün katkı sağlayan, yüksek standartta yayınlanmış bir bilimsel çalışma ortaya koyan, seçkin bir akademik geçmişi olan kişilere, daha önce yayınlanmış akademik çalışmaları esas alınarak verilmektedir. Yüksek doktora verilen kişiler kendi alanlarında belirli bir üstünlük ve saygınlık kazanmış olurlar (npg.gov.uk).

Doktora Öğretimiyle İlgili Düzenlemeler

İngiltere’de doktora öğretimini kapsayan herhangi bir ulusal kural veya düzenleme yoktur. PhD program veya süreleri merkezi bir düzenlemeye bağlı değildir (niss.ac.uk). İngiltere’deki üniversiteler, akademik programlara kabul ve bu programların içerik ve koşulları konusunda kendi düzenlemelerini yapma yetkisine sahiptirler. “The Privy Council (kraliyet denetleme ve düzenleme örgütü, bireysel ve kurumsal unvanlar ve statüleri düzenler)”, üniversitelere doktora dahil tüm akademik dereceleri verme yetkisi vermektedir.

Kabul için gerekli koşullar: İngiltere’de bir doktora programına kabul edilmek için bir lisans veya yüksek lisans veya dengi diploması gerekmektedir. Yüksek lisans (master) derecesi ya da lisansüstü bir diploma sahibi adaylar PhD programına doğrudan kayıt edilirler. Fakat, bir lisansüstü araştırma deneyimi olmayan adaylar öncelikle MPhil veya benzeri bir araştırma derecesi için kayıt edilirler (hefce.ac.uk).

Öğrencilik statüsü ve süresi: Doktora çalışmaları full-time ya da part-time olarak yürütülebilir. Normal olarak, full-time öğrenciler 3-4 yılda, part-time öğrenciler ise 5-6 yılda PhD çalışmalarını tamamlayabilir.

Sınavlar: Her dersin sınavı ayrı ayrı yapılır. Sınavlar yazılı, sözlü veya her ikisi birlikte olabilir.

Doktora tezi: PhD derecesi için gereken en temel koşul, özgün çalışmaya dayanan bir tez hazırlanmasıdır. Özgün bir tez, yeni gerçekleri ortaya koyarak ve bağımsız eleştiri gücünü kullanarak ilgili bilim dalına katkı sağlayan çalışmadır (npg.gov.uk).

Lisansüstü Öğretim Çalışmalarına Parasal Destek

PhD öğrencileri için en büyük mali kaynaklar “Britanya Akademisi ve Araştırma Kurulları”na verilen çeşitli araştırma burslardır (research studentships). Bunlar (hefce.ac.uk):

Bilim ve Mühendislik Araştırma Kurulu (Science and Engineering Research Council-SERC): En büyük araştırma fon kaynağıdır. Bu kurul burslarını, fizik, astronomi, biyoteknoloji ve mühendislik gibi fen bilimleri konularındaki araştırmalar için kullanır.

Doğal Çevre Araştırma Kurulu (The Natural Environment Research Council-NERC): Deniz biyolojisi, jeoloji ve atmosfer kimyası gibi çevre bilimleri çalışmalarına kaynak sağlar.

Tarım ve Gıda Araştırma Kurulu (The Agricultural and Food Research Council-AFRC): Tarım, gıda ve ilgili biyolojik bilimler araştırmalarını destekler.

Ekonomik ve Sosyal Araştırma Kurulu (Economic and Social Research Council-ESRC): Ekonomi, siyasal bilimler, psikoloji gibi sosyal bilimlerde lisansüstü çalışmalara destek sağlamaktadır.

Britanya Akademisi (The British Academy): Beşeri Bilimler (Humanities Sciences-Edebiyat, Felsefe vb.) ve güzel sanatlar konularındaki araştırmaları desteklemektedir.

PhD öğrencilerine açık olan diğer kaynaklar, üniversite bursları ve çeşitli ödüller (university scholarships and awards); özel sektör kaynaklı burslar; üniversitede yarı zamanlı asistan (teaching assistant) olarak çalışma; gönüllü kurumların sağladığı kaynaklar ve bireysel özel kaynaklardır.

Yabancı ülkelere İngiltere’ye doktora yapmak için gelen öğrencilere yönelik mali destek programları şunlardır: British Council Fellowship Programme; the Commonwealth Scholarship and Fellowship Plan (CSFP); The Overseas Research Student Awards Scheme (ORSAS).

Danışmanlık Hizmetleri

İngiltere üniversitelerindeki doktora çalışmalarının yönetimi ve gerçekleştirilmesi genellikle öğrencinin çalışmak istediği bölümde devam eder. Her bir doktora öğrencisi için bir danışman öğretim üyesi (supervisor) atanır. Danışmanlar çoğunlukla kıdemli üniversite akademik personeli arasından seçilmektedirler. Bir danışman aynı anda alabileceği en fazla PhD öğrenci sayısı her üniversitenin kendi kural ve uygulamalarına bağlıdır. Üniversite bölümleri, çalışma konularının sınırlarını kendileri

belirler. Danışmanlar, danışmanlık hizmetleri için üniversitelerinden ek bir ücret almazlar (npg.gov.uk).

Danışmanlık Hizmeti İle İlgili İlkeler

- Bir öğrencinin özgün bir araştırmaya başlaması en önemli öğrenme deneyimlerinden biridir. Başka hiçbir şey daha önemli olamaz. Danışman için ise çalıştığı alanı anlaması ve kendini geliştirmesi açısından bir fırsattır. Danışmanın görevi bir angarya olarak görülmemelidir, yeni bir araştırmacı yetiştirmenin ve iyi nitelikte bir araştırma ortaya çıkartmanın bir yolu olarak görülmelidir.
- Danışman önerileri öğrencinin, bir araştırmacı olma yolunda ortaya çıkabilecek engelleri aşmasında gerekli bir kılavuzdur. Danışman bu süreçte, öğrenciyi desteklemeli yılmılık ve umutsuzluğa düşmesine engel olmalıdır.
- Uyumlu bir ilişkinin oluşturulması her iki taraf için de yapılması gereken en olumlu şeydir. Böyle bir uyum, her iki tarafın, birbirlerinin ilgilerini anlayarak, karşılıklı nezaket ve saygıyı koruyarak ve nezaketin hangi temeller üzerine oluşturulması konusunda uzlaşmaları ile sağlanmalıdır.
- Öğrenci için, bir araştırmayı tamamlamak, araştırmacı olma düzeyine ulaşmada gerekli öğretici tekniklerin yer aldığı entelektüel bir keşfetme ve geliştirme deneyimidir. Bu teknikler yeni materyaller, düşünceler veya yeni araştırma yöntemleri geliştirmek için düzenlenir. Çalışma konuları, daha önce kimsenin araştırmadığı veya başaramadığı özgün bir alandan seçilmelidir.
- Unutulmaması gereken, bir danışmanın, öğrenciyi kabul ettiğinde, formaliteler ne olursa olsun, her iki taraf, danışmanlık, öğrencilik veya araştırma devam ettiği sürece geçerli olacak manevi bir anlaşmaya girerler.
- Kurum, danışman ve öğrenci arasındaki ilişkiyi sürekli gözetmelidir. Bu ilişki bozulduğunda ya tekrar onarıcı veya bu olanaklı değilse başka bir seçenek yaratılmalıdır.
- Kurum, öğrencilerin birbirleri arasında ilişki kurmalarını cesaretlendirmelidir. Öğrenciler eşit bir hizmetin ve uygulamanın gerçekleştirildiğinden emin olmalıdırlar (npg.gov.uk).

Akademik Personel

İngiltere'deki akademik personel, ders verenler (lecturer) ve profesyoneller olmak üzere iki sınıfa ayrılmaktadır. Ders verenler kadrosu Türkiye'deki öğretim görevlisi, araştırma görevlisi, okutman ve uzman kadrosunu kapsayan bir sınıflamaya benzemektedir. Profesyonel kadro ise öğretim üyesi kadrosuna denk gelen profesör ve doçentlerden oluşmaktadır. 1995-2000 yılları arasında görev yapan akademik personelin % 14'ü kısa dönemli (sözleşmeli) personeldir. Bu dönemde öğretim üyesi oranı % 12'den % 17'ye yükselmiştir.

2000-2001 öğretim yılında, 1995 yılından o güne kadar olan gelişmeler (veriler) doğrultusunda 2010-2011 öğretim yılı için İngiltere'deki öğretim elemanı gereksinimi belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kestirimin yapılması için öncelikle gelecekteki yükseköğretim ile ilgili nicel hedefler belirlenmiştir. Daha sonra bunların öğretimi için gerekli öğretim elemanı gereksinimi belirlenmiştir. Bu noktada belirlenmesi gereken, emekli olacak veya ayrılacak akademik personel oranıdır. Bu belirleme her düzey için ayrı olarak yapılmıştır.

Bu yaklaşımda öncelikle geçmiş yıllardaki gelişmeler ele alınmıştır. Bundan yola çıkılarak gelecek on yılda gereksinim duyulacak sayı kestirilmeye çalışılmıştır. Gelecekteki öğretim elemanı gereksinimi kestirimi, yaş, cinsiyet, derece, çalışma alanı ve araştırma düzeylerine göre belirlenmektedir.

Akademik personelin alanlara göre dağılımında, 1995-2000 yılları arasında en büyük artış oranı % 52,2 ile tıp alanında olmuştur. Bunu % 29,7 ile bilgisayar ve iletişim bilimleri, % 22,4'le yaratıcı sanat ve dizayn izlemiştir. Aynı dönemde fen bilimlerinde (fizik, kimya ve matematik) ise bir azalma gözlenmektedir. Bu da ilginin daha çok bilgisayar, teknoloji ve tıp bilimine kaydığını göstermektedir. Yine aynı dönemde toplam devamlı akademik personel sayısı % 6.5 oranında artmıştır (Çizelge 3). Devamlı akademik personelin çalışma alanına göre dağılımı Çizelge 3'te yer almaktadır.

Çizelge 3-Devamlı Akademik Personelin Çalışma Alanına Göre Dağılımı (1995-2000)

Konu	1995	2000	Değişim %
Tıp bilimleri	3,730	5,678	52.2
Biyoloji	5,030	5,805	15.4
Veterinerlik,ziraat vb.	691	707	2.3
Kimya	2,058	1,960	-4.8
Fizik	2,225	2,167	-2.6
Diğer Fiziksel Bilimler	1,603	1,846	15.2
Matematik Bilimleri	2,768	2,637	-4.7
Bilgisayar ve iletişim bilimleri	2,355	3,054	29.7
Mühendislik, teknoloji, inşaat ve mimarlık	7,215	6,524	-9.6
Sosyal, politik ve ekonomik bilimler	8,383	9,298	10.9
Hukuk	1,866	2,092	12.1
İşletme ve yönetim	3,756	4,246	13.0
Dil	4,815	4,921	2.2
İnsani bilimler	3,841	4,183	8.9
Yaratıcı sanat ve dizayn	3,005	3,678	22.4
Eğitim	3,368	3,816	13.3
Diğer ve bileşik alanlar	6,187	4,373	-29.3
Toplam	62,896	66,985	6.5

Kaynak: hefse.og.uk

Elde edilen veriler akademik personelin statüsüne göre ilerlemenin yüksek derecelere doğru kaydığını göstermektedir. Akademik personel içindeki profesör oranı % 12'den % 17'ye çıkmıştır. Deneyimli ders vericilerin oranı % 27'den % 29'a yükselmiştir. Normal ders vericilerin oranında ise düşme gözlenmektedir.

Yükseköğretimin Finansmanı

İngiltere yükseköğretim kurumlarının kaynakları devlet ve özel kesimce sağlanmaktadır. Özel kesim gelirleri; öğrencilerden sağlanan harçlar, hayır kurumlarının bağışları, üniversitenin yaptığı araştırmalar ve diğer kurumlar için hazırlanan proje gelirlerinden vb. oluşmaktadır. Yükseköğretim kurumlarının kaynaklarının yarısından çoğu (% 52) devletçe sağlanmaktadır. Özel kesim gelirleri ise yaklaşık % 48 oranındadır.

Yıllık Bütçe Döngüsü

Nisan-Kasım: Yükseköğretimin finansal gereksiniminin görüşülmesi

Kasım: Yükseköğretim finansmanının açıklanması

Aralık: Üniversitelerin öğrenci sayısı ve araştırmaları hakkındaki bilgileri vermeleri

Ocak: Öğretim, araştırma ve özel harcama kalemlerinin kararlaştırılması

Şubat: Her üniversite ve kolej için ödeneğin belirlenmesi

Mart: Ödeneğin açıklanması (hefse.ac.uk).

Çizelge 4'te 1999-2003 yılları arasında yükseköğretime ayrılan parasal kaynakların harcama alanlarına göre dağılımı yer almaktadır.

Çizelge 4 -Yıllara Göre Yükseköğretime Ayrılan Kaynaklar (milyon £)

Yıllar	Öğretim	Personel Geliştirme ve Ödüllendirme	Sermaye	Özel Harcamalar	Araştırma	Toplam
2002-2003	3.271	120	302	443	940	5.10
2001-2002	3.162	80	240	387	888	4.80
2000-2001	3.022	68	150	333	867	4.47
1999-2000	2.916	-	-	435	855	4.20

Kaynak: hefce.ac.uk

Lisansüstü öğretime ayrılan kaynaklar yıldan yıla düzenli olarak artmaktadır. Bu, sistemin devamlılığı ve geliştirilmesi için önemli bir güven kaynağıdır. Şöyle ki, kaynakların diğer kamusal alanlar arasında paylaşımında bir belirsizlik ve yıllar arasında aşırı bir düzensizlik görülmemektedir. Kaynakların bir önceki yıla göre artması, eğitim sisteminin de bir önceki yıldan daha da gelişeceği biçiminde yorumlanabilir (Çizelge 4).

SONUÇ

İngiltere eğitim sistemi okul öncesinden lisansüstü öğretime kadar olan düzeylerde oldukça iyi örgütlenmiştir. Özellikle lisans ve lisansüstü öğretim kurumları yılda iki yüzbinden fazla yabancı öğrenciyi bu ülkeye çekmektedir. Bunun en önemli nedeni öğretim programlarının çeşitliliğidir. Dünyada hemen tüm insanların gereksinimlerine cevap verecek çeşitlilikte programlar bulunmaktadır.

Üniversitelerin program açma ve dereceleme sistemini belirlemedeki geniş özerklikleri programların çeşitli olmasını ve sistemin dinamik bir yapı kazanmasını sağlamıştır.

KAYNAKLAR

<http://bbc.co.uk/> İndirilme Tarihi: Şubat 2003

<http://dfee.gov.uk/perform.shtml> (Department for Education and Employment)/

İndirilme Tarihi: Şubat 2003

<http://educationunlimited.co.uk/performance2000.html> (The Guardian)/ İndirilme Tarihi: Ocak 2003

<http://hefce.ac.uk> (Higher Education Funding Council for England)/ İndirilme Tarihi: Şubat 2003

<http://hesa.ac.uk> (Higher Education Statistical Agency)/ İndirilme Tarihi: Şubat 2003

<http://hurriyet.com.tr> (Yurtdışında Eğitim Rehberi)/ İndirilme Tarihi: Mart 2003

<http://niss.ac.uk/education/hefc/rae96> (Research Ratings)/ İndirilme Tarihi: Şubat 2003

<http://npg.gov.uk> (The National Postgraduate Committee)/ İndirilme Tarihi: Şubat 2003

<http://teach-tta.gov.uk> (teacher training agency)/ İndirilme Tarihi: Mart 2003